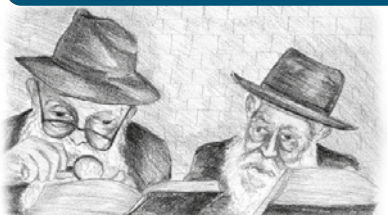
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת קורח ■ כ"ז סיון תשפ"ד ■ 03.07.2024 ■ גליון מס' 795

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת קיץ
אור הנרות בטל לעומת נורות החשמל וממילא כבר מזמן אין בעיה של שלום בית?
המשך בעמ' 2

פי הארץ
תיקון חטא הארץ והאדמה
בפרשתנו נמצא אחד מהדברים עליהם אמרו חז"ל - שהם נבראו...
המשך בעמ' 3

"להחזיר אותם עכשיו"
שלטי החוצות הזועקים המכסים את רחובות הארץ, ובפרט את עירנו...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
את אשר יבחר בו
הגאון הנודע רבי אברהם-אבוש, רבה של פרנקפורט-דמיין, נפטר לבית...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ הקשר בין אליהו הנביא למוצ"ש
■ ומדוע מסתכלים על הציפורניים בהבדלה?
המשך בעמ' 6

מנהיגות נותנת ומנהיגות לוקחת

/ הרב יעקב הלוי פילבר

משה רבנו וקרח מייצגים שתי הנהגות הקיימות בעולם, האחת הנהגה נותנת והשנייה הנהגה לוקחת, משה רבנו היה מנהיג שהקב"ה בחר בו, והוא עצמו לא שש לקבל את התפקיד, אדרבא הוא ביקש: "שלח נא ביד תשלח", עד שההשגחה העליונה כפתה עליו את השליחות. סירובו של משה לא היה מפני שברח מאתגרים, אדרבא כבר בתחילת דרכו, עוד בהיותו נסיך בבית פרעה, והוא משופע מכל טוב וזוכה לחיבה מהסובבים אותו, אילו רק רצה היה הופך ל"בן המאומץ של בת פרעה", והיה זוכה בעושר ובתפנוקים שהיו בבית המלך. ומשה כבר אז בתחילת דרכו אינו חושב על עצמו אלא יוצא אל אחיו להטות שכם ולהקל עליהם מסבלותם. ושם הוא עומד לטובת הנזקק והחלש גם במחיר סיכון חייו.

ובאותה שעה מה עושה קרח? בשעה שאחיו נאנחו בעבדות מצרים הוא הולך לחפש ג'וב בבית פרעה, כמו שמובא במדרש [במדב"ר יח טו]: "קרח היה ממונה לביתו של פרעה והיו בידיו מפתחות האוצרות שלו". וגם אחר כך כשיצאו ממצרים, בעוד משה רבנו מחפש את עצמות יוסף לקיים את צוואתו של יוסף: "והעליתם את עצמותי מזה", היה קרח גם הוא באותה שעה מחפש, אך את אוצרותיו של יוסף: "שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים, אחת נתגלתה לקרח" [סנהדרין קי א], בעוד משה מבקש מעשים טובים ועזרה לזולת בו בזמן קרח מחפש כסף וזהב. כי קרח היה "איש לקיחה", ככתוב: "ויקח קרח", וכל עושרו בא לו לא מ"יגיע כפיו" של עצמו אלא מכספם של אחרים. ומפני היותו איש "לקיחה" אינו מסתפק בממון אלא מבקש גם כבוד, ומבלי שנתבקש הוא נדחף לקחת לעצמו גם את ההנהגה. ובלהיטותו לרכוש מעמד וכבוד הוא מוכן להדיח כל מי שנדמה לו שעומד בדרכו אפילו אם הם משה ואהרן, ולצורך כך הוא גם משתמש בכספו של יוסף שאינו שלו אלא של הציבור, כמו שתרגם יונתן בן עוזיאל [במדבר טז יט]: "הקהיל עליהם קרח את כל העדה לפתח אהל מועד, ומשך אותם בעושרו, שמצא שני אוצרות מאוצרות יוסף מלאים כסף וזהב, ובקש להדיח בעושר הזה את משה ואת אהרן מן העולם". משה ואהרן היו מרביצי תורה [עיין עירובין נד ב] ומחנכי הדור, ואילו קרח בשביל ליטול שררה הוא מוכן אפילו לפגוע בתורתו וחינוכו של הדור. ומשה לעומתו לא זו בלבד שמבקש: "מי ייתן כל עם ה' נביאים", על אותם שהתנבאו: "משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ", והוא מוכן לוותר אפילו על העולם־הבא שלו בשביל עם ישראל כמו שאמר: "אם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת".

הנצי"ב (בהסכמתו לספר 'אהבת חסד' של ה'חפץ חיים') מסביר שמאז קין והבל התחלקה האנושות לנותנים ולוקחים: "קין עסק בעבודת האדמה ופרנס ממנה את הבל אחיו, אשר לא היה עובד אדמה". ובפירושו 'העמק דבר' הוסיף: "אחר שקין היה מוכשר ביותר לעבודת האדמה, היה מספיק עבודתו גם בשביל אחיו" - קין הנותן והבל הלוקח. תכונת הלקיחה היא שלילית לא רק בחייו הפרטיים של האדם, וככל שהאדם הופך להיות לאיש ציבור ומנהיג עדה התכונה הזאת מחמירה ומזיקה יותר, שאז הוא עלול לנצל לרעה את השלטון שבידו, וכנגד הניצול הזה אמרה התורה לפי הנצי"ב: "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'" [דברים י יב], שהדרישה ליראת ה' הזו מכוונת לראשי ישראל מנהיגי הציבור, "שמהם אין הקב"ה מבקש לא אהבה ודביקות ואפילו לא שמירת מצות עשה אלא רק יראה", והוא מנמק את הדרישה הזו "באשר מי שהוא ראש (על הציבור) ועוסק בצרכי רבים עלול לבוא להנאת עצמו וכבודו במעשיהם, ולראות לטוב למי שחונף לו, ולהיפך למי שיגע בקצה כבודו יעלים עיניו מלראות בצר לו, או אף תמצא ידו להרע לו" לפי הנצי"ב איש ציבור נבחן לא רק בפעולות שהוא עושה או בתורה שהוא מרביץ ברבים, אלא הוא נבחן גם כיצד הוא מתייחס אל אותם שאינם אומרי הן ואינם

מחניפים לו, האם בגלל זה יקפח אותם וירע להם. ולכן אין הקב"ה מבקש מהמנהיג אלא ליראה את ה', "ובכל שעה עליו לידע כי גבוה מעל גבוה וגו' . . . מי שהוא מנהיג וראש שיהא שקוע במחשבה תמיד לירא מה' הצופה על כל דרכי בני איש". ואפילו דוד המלך - כותב הנצי"ב - חשש לכישלון זה ובקש: "וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם" שאם אכשל ברדיפת הבריות שלא כדין "אי אפשר לתקן השגיאה ולא תועיל תשובה".

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

אליסה ב' מאשקלון שואלת: בילדותי, בבית הספר הסבירו לנו כי הסיבה להדלקת נרות שבת היא בשל שלום-בית, כדי שלא ילכו בחושך וייתקלו אחד בשני ויבואו לידי מריבה. אך, מאז המצאת החשמל התייתרה הסיבה של הדלקת הנרות נרות בשל שלום-בית, שהרי אור הנרות בטל לעומת נורות החשמל וממילא כבר מזמן אין בעיה של שלום בית?

תשובה: מצאנו ג' טעמים מדוע תיקנו את מצוות הדלקת נרות בערב שבת סמוך לשבת:

א) משום כבוד שבת[א].

ב) משום עונג שבת[ב].

ג) משום שלום בית שלא ייכשלו בעץ ואבן[ג].

ומשום כך גם כיום מצווים אנו לדאוג לכך שתהיה תאורה (של 'אש') בבית והטעמים האלו רלוונטיים בכל תקופה.

ולכן, אין מקום לומר שכיום כאשר יש תאורה של חשמל המצווה לא קיימת, שהרי כשם שבזמנים עברו הייתה תאורה של נרות בכל לילה מימות השבוע, ובערב שבת הדלקת התאורה הייתה הופכת למצווה, כך גם בימינו כאשר יש תאורה של חשמל, מצווים אנו להדליק את התאורה לכבוד השבת ובכך אנו מקיימים את המצווה[ד].

אך, יש מקום לשאול כי אילו באמת היינו מדליקים את נורות החשמל לכבוד שבת אזי היינו מקיימים את המצווה בכך, אבל כאשר נורות החשמל כבר דולקות בבית, וכעת אנו באים להדליק נרות (של שמן וכדומה) לכבוד שבת, יש להסתפק האם אנו מקיימים בכך את המצווה, משום שאכן אור הנרות נבלע באור החשמל בבחינת 'שרגא בטיהרא מאי מהני' (נר בצהריים מה הוא מועיל?) ועוד יש לחשוש שהברכה שאנו מברכים היא ברכה לבטלה, במיוחד לדעת מרן השולחן ערוך[ה] הסובר שאם שתי נשים מדליקות נרות במקום אחד, האישה המדליקה אחרונה לא יכולה לברך, כי לא מקיימים את המצווה כשיש כבר אור דלוק.

ומשום כך יש מקפידים שבזמן שהאישה מדליקה את נרות השבת - נורות החשמל אינן דולקות, ורק לאחר שהאישה הדליקה את נרות השבת, מדליקים[ו] את נורות החשמל ובכך פותרים את החששות הנ"ל.

אמנם ודאי שאין המנהג הפשוט כך, וברוב בתי ישראל מדליקים נרות שבת אף לאחר שתאורת החשמל כבר דולקת מבעוד יום ומברכים את ברכת המצווה, ומצאנו בדברי הפוסקים כמה וכמה סברות ליישב כך, שאין כך חשש ברכה לבטלה, ומקיימים בכך את המצווה של הדלקת הנרות:

א) 'כבוד שבת' מתקיים ע"י הדלקת נרות במקום האכילה אף אם יש אור חשמל מרובה, וכמו שמצינו בסעודות חשובות כגון בסעודת חתן וכלה שמדליקים נרות על השולחן אף שיש אור חשמל[ז].

ב) אפשר לקיים את המצווה בכל תוספת של אור, אף תוספת כל שהיא שאינה מורגשת בחוש[ח].

ג) פעמים שיש הפסקות חשמל, ואז אור הנרות הוא היחיד שנשאר[ט].

ד) מכיוון שהנשים הנשואות מקפידות מאד על מצווה זו, נעשה זה כמנהג חשוב להוסיף נרות אלו לשם מצווה ולברך עליהם, כשם שמברכים על מנהג הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת[י].

א - רש"י במסכת שבת דף כ"ה עמוד ב' ד"ה 'חובה',
ב - רמב"ם פרק ה' מהלכות שבת הלכה א'.
ג - גמרא מסכת שבת דף כ"ג עמוד ב'.
ד - וביתר ביאור: המצווה של הדלקת נרות היא לאו דווקא להדליק נרות, אלא כל תאורה שמוגדרת כ'אש' יכולה לשמש (לפי הרבה פוסקים ובתנאים מסוימים) כ'נרות שבת' ומכיוון שנורות חשמל הנדלקות ע"י חוט להט מוגדרות כ'אש' אפשר לקיים בהם את מצוות הדלקת הנרות, וההבדל בין היום לעבר, הוא רק באמצעי התאורה, אבל המצווה לעולם קיימת, וכל זה מבלי לדון בעצם השאלה אם 'בטל הטעם בטלה התקנה' או לא.
ה - שו"ע או"ח סימן רס"ג סעיף ח'.
ו - לדעת הרמ"א שאישה מקבלת שבת בהדלקתה, צריך שמישהו אחר מבני הבית ידליק את נורות החשמל, או שהאישה עצמה תדליק את נורות החשמל (לצורך המצווה) קודם שהיא מברכת.
ז - שו"ת דברי יציב חלק או"ח סימן ק"כ.
ח - הגר"א וייס שליט"א בתשובה המופיעה בשיעור לפרשת בהעלותך תש"ע, וזה לדעת הרמ"א שאפשר לברך על תוספת אורה, ועיי"ש עוד בסוף התשובה במה שכתב שגם לדעת השו"ע י"ל דהוא דווקא אם כבר יש אור מנרות שבת אחרים אבל אם האור מגיע מנרות שלא הודלקו לשם מצווה, אין זה בכלל 'תוספת אורה' ואפשר לברך על כך גם לדעת השו"ע, וכן כתב בשו"ת תפילה למשה חלק א' סימן ז'.
ט - שו"ת אג"מ או"ח ה' סימן כ', ויש לדון אם טעם זה שייך כיום שהפסקות החשמל אינם מצויות כל כך כמו בעבר.
י - הגרש"ז אוירבעך זצ"ל בשש"כ חלק ב' פרק מ"ג הערה קע"א.

פי הארץ
תיקון חטא הארץ והאדמה

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

בפרשתנו נמצא אחד מהדברים עליהם אמרו חז"ל - שהם נבראו בערב שבת בין השמשות, בגמר ששת ימי הבריאה. כשניתן לקורח ועדתו עונש שלא היה לפני כן, בפתיחת האדמה את פיה - ובליעת כל אשר להם[1]. ואף משה מזכיר זאת לקורח, כשמאיים עליו בעונש שטרם נראה כמותו - אם לא יחזור בו ממרדו בה'.

אך כאשר משה מתאר את אשר יבוא עליהם, הוא עושה זאת בשני אופנים. וכך גם התורה מספרת ומוסיפה שני אופנים נוספים לעצם ביצוע העונש בקורח ועדתו.

שכן בתחילה משה מזהיר את קורח, **ופצתה האדמה את פיה** - כדרך בה תיפתח האדמה. **ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה**[2] - כדרך בה יאבדו הם מתוך הקהל. ואחר כך מתארת התורה את אשר נעשה, **ותבקע האדמה אשר תחתיהם** - כדרך בה נפתחה האדמה. **ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש**[3] - כדרך בה נעשה הדבר בפועל.

למעשה עונשו של קורח היה בארבע פעולות שונות - **ופצתה, ובלעה, ותבקע ותפתח**. ובשני מקומות שונים - ב**אדמה** וב**ארץ**. ומעשים אלו הובילו את שאר עם ישראל, להכיר באמיתות תורת משה והנהגתו. יחד עם האמונה בבריאת העולם, והבחירה באהרון ככהן ה'.

שכן בטענות שטענו קורח ועדתו כנגד משה ואהרון, הם ציינו את העובדה - שאמנם הם הוציאו אותם, מארץ זבת החלב ודבש שבמצרים. אך הם לא יביאו את העם[4], לארץ החלב ודבש אשר בכנען[5]. ודבר זה הוא כניקור העיניים, למי שלא יכול לממש את רצונו - בהגעה למנוחה ולנחלה.

ההשוואה הזו של דתן ואבירם - בין ארץ מצרים ובין ארץ ישראל, הוא יסוד חטא האדמה הקדמון. שאף האדמה שינתה את רצון ה', כשלא הצמיחה בגן ה' אשר בעדן **'עץ פרי'** - כי אם **'עץ עושה פרי'**[6]. והמקום ההוא היה 'כגן ה' כארץ מצרים'[7], בגבול נחל פישון הוא הניל"ס - הסובב את גן עדן[8]. וכך **האדמה** אשר אמורה הייתה לקיים רצון ה', עשתה דין לעצמה - והוציאה מה שלא נתבקשה בו. כשהצמיחה כל עץ נחמד למראה, אך לא כרצון הבורא[9]. לעומת זאת **הארץ** הוציאה דשאים למיניהם, הגם שלא נצטוותה על כך בפירוש. משום שנשאה קל וחומר בעצמה, והבינה שזהו רצון ה' - לתת לכל דבר את מקומו הראוי, בלא ערבוביה[10].

ובגלל הדבר הזה, בא לאדם חטאו - וגירושו מגן העדן. כשהאדמה והאדם נענשו יחדיו[11], על כך שלא מילאו רצון ה' בשלימות. כשכל זה נעשה ביום השישי לבריאה - הן חטא האדמה והן חטא האדם. שכן רק ביום השישי יצאו העצים מהאדמה[12], ובאותו יום גם נברא וחטא האדם הראשון[13].

וכעת לאחר הטענה הזו של דתן ואבירם, שהשוו בין ארץ מצרים לארץ ישראל[14] - צריך לתקן את אשר נשחת בראשונה, בתיקון הארץ והאדמה גם יחד. ודבר זה יעשה דווקא על ידי בריאה, כשם שהיה בששת הימים ההם[15]. ואף בחירתו של אהרון, היא כמעבר שבין הערב והבוקר - שנתגלו במעשי בראשית[16].

ולכן **האדמה** היא הראשונה לפעול בעונשו של קורח, כשהיא **נבקעת** תחת רגליהם. כבקעות אשר מפרידות בין ההרים, כך הפרידה האדמה בין בעלי המחלוקת. ואחר כך **פתחה** הארץ את פיה, כמי שבאה לקבל את האנשים האלו. בגזירה אשר גזר ה' בבריאה, שבכל מקום שיהיה האדם - תקלוט הארץ את גופו המת[17].

אך דבר זה נעשה ב**בליעה**, כעונש על כך שהם אמונים שלא לראות את בליעת הקודש[18] - בכיסוי שהם מכסים את המנורה והמזבחות[19]. ויחד עם זאת הם **ירדו** חיים שאולה, תחת התלונה על כך - שמשה ואהרון לא העלו אותם, לארץ כנען. ובזה **כיסתה** הארץ את החרפה, שלא יראה הדבר כלל. עד אשר יבוא הזמן, בו יצאו עדת קורח משם - יחד עם שערי המקדש שטבעו בארץ[20].

ובחזרת כלל נדחי ישראל שבכל הארצות, יחד עם בואם מכל קצות האדמה - תבוא הנחמה לאדמה שיתכפר לה חטאה.

הרנינו גויים עמו כי דם עבדיו יקום, ונקם ישיב לצריו וכיפר אדמתו עמו[21].

1 - עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן **פי הארץ**, ופי הבאר, ופי האתון, והקשת, והמן, והמטה, והשמיר, והכתב, והמכתב, והלוחות. ויש אומרים, אף המזיקין, וקבורתו של משה, ואילו של אברהם אבינו. ויש אומרים, אף צבת בצבת עשויה - אבות ה, ו

2 - ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' - במדבר טז, ל

3 - ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש - שם, לב

4 - **ותתן לנו** הדבר מוסב על לא האמור למעלה, כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם. אמרת לנו (שמות, ג) 'אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ' וגו' משם הוצאתנו, ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו אלא גזרת עלינו להמיתנו במדבר שאמרת לנו (במדבר, יד) 'במדבר הזה יפלו פגריכם' - רש"י שם, יד

5 - המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר. אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה - במדבר טז, יג- יד

6 - **עֵץ פְּרִי** שיהא טעם העץ כטעם הפרי והיא לא עשתה כן אלא 'וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ עֵץ עֹשֶׂה פְּרִי' ולא הָעֵץ פְּרִי, לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה ונתקללה - רש"י בראשית א, יא

7 - בראשית יג, י

8 - **שם האחד פישון** הוא נילוס נהר מצרים - רש"י בראשית ב, יא

9 - ויצמח ה' אלוקים מן **האדמה** כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע - בראשית ב, ט

10 - **וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ וגו'** אף על פי שלא נאמר 'לְמִינֵהוּ' בדשאים בציוויהן, שמעו שנצטוו האילנות על כך ונשאו קל וחומר בעצמן, כדמפורש באגדה בשחיטת חולין - רש"י בראשית א, יב

11 - **ארורה האדמה בעבורך** תעלה לך דברים ארורים כגון זבובים ופרעושים ונמלים משל ליוצא לתרבות רעה והבריות מקללות שדים שינק מהם - שם ג, יז

12 - **טֶרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ** - ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם וכל עשב השדה עדיין לא צמח ובשלישי שכתוב 'וַתּוֹצֵא' לא יצאו אלא על פתח הקרקע, עמדו עד יום שישי ולמה 'כִּי לֹא הִמְטִיר' ומה טעם לא הֵמְטִיר לפי ש'אדם אַיִן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה' ואין מכיר בטובתן של גשמים. וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים - שם ב, ה

13 - אמר רבי יוחנן בר חנינא, שתים עשרה שעות הוי היום. שעה ראשונה הוצבר עפרו, שניה נעשה גולם, שלישית נמתחו אבריו, רביעית נזרקה בו נשמה, חמישית עמד על רגליו, ששית קרא שמות, שביעית נזדווגה לו חוה, שמינית עלו למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירית סרח, אחת עשרה נידון, שתים עשרה נטרד והלך לו, שנאמר (תהלים מט, יג) 'אדם ביקר בל ילין' - סנהדרין, לח:

14 - אבל על דעת רבותינו (בבא בתרא, קיח) הוצרכו לומר שלא היה בעדת קרח לפי שעדת קרח לא היה להם חלק בארץ, וכן למתלוננים שבעדת קרח כי נשמע זה בעם מבית דינו של משה - רמב"ן במדבר כז, ג

15 - **ואם בריאה חדשה יברא ה'** להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה, ומה היא

הבריאה 'ופצתה האדמה את פיה ותבלעם'. אז 'וידעתם כי נאצו הם את ה'', ואני מפי הגבורה אמרתי. ורבותינו פירשו (סנהדרין, קי) 'אם בריאה' פה לארץ מששת ימי בראשית מוטב, ואם לאו 'יברא ה'' - רש''י במדבר טז, ל

16 - ומדרשו 'בקר' אמר להם משה גבולות חלק הקב''ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו. שנאמר (בראשית, א) 'ויהי ערב ויהי בוקר, ויבדל' כך (דברי הימים א, כג) 'ויבדל אהרן להקדישו' וגו' - שם, ה

17 - **עָפָר מִן הָאֲדָמָה** צבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות, שבכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה - רש''י בראשית ב, ז

18 - **קדש הקדשים** המקודש שבכולן הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת וכלי שרת - רש''י במדבר ד, ד

19 - **ולא יבאו לראות כבלע את הקדש** לתוך נרתק שלו, כמו שפירשתי למעלה בפרשה זו 'ופרשו עליו בגד' פלוני 'וכסו אותו' במכסה פלונית. ובלוע שלו הוא כסויו - שם, כ

20 - אך יש במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה, משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר והיתה מצטערת ובוכה עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הבאר שאינו נחשב, ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו. כך בני קרח שהיו בלועים כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה, אמרו מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו. לכך אמר אסף מזמור, שהוא ממשפחת קרח - תוספות ד''ה **איסתייעא מילתא** קידושין, לא:

21 - **וכפר אדמתו** ומה היא אדמתו, עמו. כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר 'רצית ה' ארצך' במה רצית ארצך, 'שבת שבות יעקב' - רש''י דברים לב, מג

"להחזיר אותם עכשיו"

/ הרב יוסף ש. גערליצקי, שליח הרבי לתל אביב-יפו ורב מרכז תל-אביב

שלטי החוצות הזועקים המכסים את רחובות הארץ, ובפרט את עירנו תל-אביב, כבר מזמן הפכו לחלק מהמראה האורבני, ואינם מעוררים כל תשומת לב. אך נדמה שבכל זאת, סלוגן אחד הזועק מכל קיר ומכל פינה בעיר, מצליח בכל זאת לתפוס את העין ואת הלב, למרות שכבר "התיישן" לצערנו. מדובר בשלט המכריז, בעברית ובאנגלית "תחזירו אותם הביתה עכשיו!"

"BRING THEM HOME NOW!"

כמובן, אין לב יהודי שאיננו מצטרף לרצון העז, לתקווה ולתפילה שאכן יחזרו כולם, כל החטופים והחטופות, לביתם בשלום, בקרוב ממש, עוד היום.

ביחד עם זאת, קשה שלא להרהר מידי פעם, כאשר רואים ושומעים את הקריאה - "תחזירו אותם עכשיו"; הרי על עם ישראל נאמר "עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה". קצת תבונה והגיון הרי אמור להיות כאן. אז אל מי בדיוק הקריאה מיועדת? כלפי מי היא מופנית?

האם היא מופנית לאזרחים כמוני וכמוכם המהלכים ברחוב בתל-אביב? אמנם, מקובלנו שכל אדם יכול לפעול גדולות ונצורות בתפילתו ובמעשיו הטובים. אך לא ממש נראה שזו כוונת הסלוגן. אינני קופירייטר מוצלח במיוחד, אך אם זאת הייתה כוונתם, היה מתאים יותר לכתוב בצורה ברורה "התפללו להשבת החטופים מידי!", "אמרו פרק תהילים עכשיו להשבת החטופים!"...

האם הקריאה מופנית, להבדיל, ליחיא סינוואר ימ"ש?... הרי לא רק שמובן לכל אדם שאותו רוצח מרושע לא אמור להשתכנע מבקשות המופנות אליו ממשפחות החטופים, אלא שאדרבה - די ברור שמבחינתו הוא שבע-רצון מהכאב והתסכול היהודי המתמשך.

האם הקריאה מופנית כלפי ממשלת ישראל? זה כבר לא לגמרי מופרך, אך עדיין, אין בכך היגיון רב; בסגנון התלמודי הפרדוקס הזה נקרא בשם "ממה-נפשך":

אם לדעתם הממשלה פועלת פחות או יותר בכיוון הנכון, הרי ברור שהממשלה והצבא עושים כל שביכולתם בכל יום ובכל שעה, עד כדי סיכון והקרבת חיי חיילי צה"ל הקדושים, למען השבת החטופים, והם אינם זקוקים לתזכורות על שלטי החוצות;

ואם לדעתם, כפי שאנו שומעים רבות בהפגנות של "מטה החטופים", הממשלה בכלל אינה מתעניינת ואינה מעוניינת בהשבת החטופים - מה יועילו הזעקות והשלטים; הרי בעיניהם הממשלה פסולה לגמרי ו"אין עם מי לדבר".

אז מי הוא אותו בעל כוח עצום, שהכל תלוי בו, שאליו מופנית הזעקה האדירה "BRING THEM HOME NOW"?

נדמה לי שהתשובה ברורה, גם אם לא יודו בכך הזועקים עצמם, ואולי גם אינם מודעים לכך מספיק, אך זאת האמת:

תורת החסידות מלמדת ש"יהודי אינו יכול ואינו רוצה להיפרד לרגע אחד מהאמונה והקשר עם הקדוש-ברוך-הוא". לא משנה מה יצהיר וכיצד ינהג; בסופו של דבר, הניצוץ שבנשמתו לא יחדל לרגע מהאמונה הלוהטת, הגעגועים והתפילה התמידית היוקדת אל אביו שבשמים.

ההכרזה "תחזירו אותם הביתה עכשיו" היא זעקה יהודית אמיתית, קריאה של "מאמינים בני מאמינים", מעומק עצם הנשמה, אל ה"כל-יכול" האמיתי, אל אבינו הגדול שבשמים!

כשיהודי נמצא בעת-צרה, ומה לנו עת-צרה גדולה יותר מזמן כזה שבו למעלה ממאה אחינו ואחיותינו נמצאים בשבי המרצחים האכזריים, באופן אוטומטי מתפרצת מעומק פנימיות זעקה לבורא העולם ומנהיגו - BRING THEM HOME NOW!

הרי אתה הקדוש-ברוך-הוא יכול ברגע אחד, בניסים ונפלאות, להפוך הכל לטובה ולברכה! כפי שאומר דוד המלך בתהילים "כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלוקים לבדך"; עשה זאת אפוא עכשיו והבא אותם הביתה! "ישועת ה' כהרף עין".

אין כל ספק שמאחורי כל המסכות והעטיפות, ש'מתחפשות' לפעמים לטענות פוליטיות או לאשליות של "עסקאות" שונות ומשונות, שלכולם ברור שאין בהן תקוה גדולה או הגיון כלשהו; בתוך כל אלו מסתתרת צעקה פנימית ואמונה אמיתית, מעומק פנימיות הנשמה היהודית של כל אחד ואחת מהמפגינים, המכריזים, הזועקים והצועקים - "ריבונו של עולם, אבינו שבשמים, רחם עלינו והושיענו, בניסים ונפלאות, NOW!"

והקדוש-ברוך-הוא, א-ל רחום וחנון, ודאי שומע קול זעקת עמו ישראל ברחמים, ואין כל ספק שבקרוב ממש יראנו נפלאות, וכל החטופים והחטופות ישובו לביתם בשלום, וכולנו, כל עם ישראל' ניגאל בגאולה אמיתית ושלימה, NOW.

סיפור לשבת

את אשר יבחר בו

/ הרב זלמן רודרמן

הגאון הנודע רבי אברהם-אבוש, רבה של פרנקפורט-דמיין, נפטר לבית עולמו ופרנסי הקהילה הגדולה והמכובדת תרו אחר ממלא מקום ראוי לרבם הנערץ. לא הייתה זו משימה קלה כלל ועיקר, למצוא רב חדש שיהלום את מידותיו הגדולות של הרב המנוח. לא חלפה תקופה ארוכה ועל כס הרבנות המעטירה עלה הגאון רבי פנחס הלוי הורוביץ (מחברם של הספרים הנודעים 'הפלאה' ו'המקנה'). מה גרם לפרנסי קהילה אשכנזית שמרנית זו לבחור מבין כל גאוני הארץ דווקא ברבי פנחס שהיה מעמודי התווך של תנועת החסידות בדורו ושהנהגותיו היו על-פי מנהג ספרד?

התשובה לשאלה זו נעוצה בפרשה שהסעירה את כל קהילות אשכנז בשנים תקכ"ו-תקכ"ז. ומעשה שהיה, כמה שנים קודם לכן, כך היה: יהודי תושב מנהיים נשא לו אישה מהעיר בונא. למחרת החתונה קם הלה והודיע בצער לרעייתו הטרייה, כי מפני טעם הכמוס עמו מוכרח הוא לעזוב את גבולות המדינה ולבקש לו מפלט בארץ אחרת. כעבור ימים אחדים נטש האיש את אשתו הנדהמת ונעלם כאילו בלעתו האדמה. בני משפחת האישה לא ויתרו. הם ערכו מצוד נרחב אחר הבעל הנמלט, עד אשר גילוהו. חרף הפצרותיהם המרובות לשוב לחיק אשתו, נותר האיש בשלו. לדבריו, עונש מוות – לא-פחות – צפוי לו במדינתו, אם יתפסוהו השלטונות. אך כדי שלא להותיר את רעייתו שזה אך נשא, עגונה, הסכים האיש להיפגש עמה בעיר קליווה, שהייתה בשליטת דוכסות אחרת, 'נייטרלית', ושם לתת לה גט. רבה הראשי של דוכסות קליווה היה מגדולי הרבנים בימים ההם – הגאון רבי ישראל ליפשיץ (תלמיד הגאון בעל ה'כנסת יחזקאל' ואבי זקנו של בעל ה'תפארת ישראל' על המשניות). לפני בית דינו התייצבו שני בני הזוג בבואם להתגרש. תחילה הסתגר רבה של קליווה עם הבעל, בניסיון אחרון להשכין שלום בינו ובין אשתו הטרייה ולסיים בכך את כל הפרשה כולה. אולם דבריו נפלו על אוזניים ערלות. "לא מצאתי באשתי כל חיסרון", טען הבעל חזור וטעון, "אולם מה אעשה ובאזור מולדתי צפוי אני למשפט מוות"... כארבע שעות ארכה שיחת הבירור של הרב עם הבעל, שיחה שנסתיימה בגירושי האישה האומללה. מיד לאחר מכן נעלם הבעל ושוב לא נודעו עקבותיו.

בחלוף זמן בא ערעור על הגט לפני בית-הדין שבמנהיים (עירו של המגרש). לאחר בירור יסודי ומקיף שקיים בית-הדין במנהיים, העלו חבריו ובראשם הגאון רבי טבלי הס את פסק דינם ולפיו סימני אי-שפיות נתגלו בבעל המגרש ולאור זאת הגט שסידר רבה של קליווה בטל ומבוטל והאישה אסורה להינשא. בין מנהיים לקליווה פרצה מחלוקת עזה, שמהר מאוד גלשה אל מחוץ לגבולותיהן והציתה תבערה ענקית בכל העולם הרבני כולו. כמעט כל גדולי הרבנים שבאותו הדור נקראו לחוות את דעתם על המצב העגום והסבוך שנוצר. בראש התומכים ברבה של קליווה ובהכשרת הגט ניצבו הרבנים הגאונים רבי אריה-לייב (בעל ה'שאגת אריה'), הרב יעב"ץ (בנו של ה'חכם צבי'), רבי יצחק הורביץ (רבה של המבורג) ורבי יחזקאל לנדא (בעל ה'נודע ביהודה'). מנגד, ניצבה קבוצת רבנים דגולים וגאוני עולם שהצדיקו את בית-הדין של מנהיים אשר פסל את הגט. בראשם עמד הגאון רבי אברהם-אבוש, רבה של פרנקפורט-דמיין.

עניו ושפל-רוח היה רבה של פרנקפורט, אולם בפרשה הזאת התעטף רבי אברהם-אבוש באדרת עוז ותקיפות, וקבע נחרצות כי הגט בטל והאישה אסורה להינשא. כאמור, התבערה הייתה גדולה ומרה. הגאון רבי יחזקאל לנדא, למשל, באחת מדרשותיו בפראג, במעמד של יותר מאלף איש, הכריז על כשרותו של הגט באומרו בין השאר: "הנני נשבע ברבים – ככה נזכה להיות השנה הזאת מותרים מן הגלות המרה, כשם שהאישה הזאת מותרת"...

פרנסי פרנקפורט, בתורם אחרי רב שימלא את מקומו של רבם הנערץ, חיפשו אפוא אישיות רבנית בולטת אשר לא יצאה בשעתו, כנגד רבם, בסוגיית הגט מקליווה. עד כדי כך העריצו את רבם וקינאו לכבודו, עד כי בפנקס הקהל של פרנקפורט, ביום ט' במרחשוון תקכ"ה, נכתב מפורש: "לא יהיה הרב מפראג, לא הוא ובניו ובני בניו וכן חתניו ולוקחי בנותיו או בנות-בנותיו – שלא יותן להם שום התמנות בקהילתנו, יהיה מי שיהיה, אפילו להיות ריש גרגותא. גם כשיעבור עלינו שום אחד מהם בקהילתנו, שלא יותן להם שום כבוד לדרוש ברבים". וכל זאת משום דבריו הנחרצים הנ"ל של רבי יחזקאל לנדא נגד רבם.

ואולם עד מהרה התברר להם כי מבין כל גאוני הדור הבולטים נמצא רק אחד ויחיד שלא יצא להכשיר את הגט מקליווה והוא הגאון רבי פנחס הלוי הורוביץ. העלימו פרנסי פרנקפורט-דמיין את עיניהם מחסידותו של רבי פנחס ומינוהו

המשך בעמוד הבא...

רב עליהם. האמת היא כי גם רבי פנחס הלוי הורוביץ נדרש לסוגיית הגט. בשעתו כבר ישב ובמו ידיו אף כתב 'תשובה' הלכתית ארוכה להכשיר את הגט מקליווה. אולם לאחר גמר כתיבת התשובה, כשהושיט יד לקחת את צנצנת החול שעמדה על שולחנו בכדי לפזר ממנה על האותיות, לייבשן, טעה ולקח במקומה את כסת הדיו. משהבחין בטעותו כבר כיסה כתם דיו גדול את שורות ה'תשובה'... רבי פנחס שהיה אמון על שיטת רבו הבעש"ט לפיה כל מאורע בעולם, גדול כקטן, מכוון באופן ישיר על-ידי ההשגחה העליונה – הרהר לרגע במה שאירע ומיד פנה לסובבים אותו ואמר: "על-פי השכל הישר וכללי הלימוד שקיבלתי מרבותיי, ברור לי לגמרי כי הצדק עם הרב מקליווה וכי הגט כשר. אך נראה כי מהשמים עכבוני מלחוות דעה בשאלה זו; על כן חושבני כי יפה השתיקה וכל מה דעביד רחמנא – לטב עביד". באותו רגע ממש נקבעה משמים כהונתו העתידית בתפקיד רבה של פרנקפורט-דמיין.

שביבים / שאול שיף

הקשר בין אליהו הנביא למוצ"ש

ישנו מנהג נפוץ להזכיר את אליהו הנביא במוצאי שבת, לשיר מזמורים ופיוטים שחוברו עליו ולהתפלל שיבוא לבשר על ביאת המשיח ועל הגאולה כמו שהבטיח הנביא מלאכי: "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא". אבל מדוע דווקא במוצאי שבת? הנה כמה הסברים מעניינים שנתנו לכך: בין חכמי התורה יש דעות ומסורות שונות לגבי זמן ביאתו של אליהו הנביא לבשר על הגאולה. מסורת אחת גורסת שאליהו הנביא לא יבוא לבשר על הגאולה בערבי שבתות וחגים כדי לא להפריע בהכנות לשבת והחג. כמו כן, יש ספק הלכתי האם מותר לו לבוא בשבת לבשר על הגאולה או שמא הדבר כרוך בחילול שבת. אם כן, ברגע שחלפה השבת לכל הדעות יכול שוב אליהו לבוא לבשר על הגאולה ולכן זהו בדיוק הזמן להתפלל שבאמת יבוא. עם זאת, חשוב לדעת שההלכה אינה מקבלת בוודאות את המסורת שאליהו הנביא לא יבוא בערבי שבתות וחגים. למעשה, בכל רגע נתון יתכן שאליהו הנביא כבר בא, מבלי שנדע על כך, והמשיח יבוא עוד היום. לכן, כל עוד שאיננו רואים בעינינו שהמשיח אכן הגיע, אנו ממשיכים להתפלל בכל יום (כולל בימי שבתות וחגים) שיבוא המשיח עוד היום!

הוא מזכיר אותנו, אנחנו מזכירים אותו

הסבר נוסף ומרתק שנאמר על מנהג זה מבוסס על המדרש המספר שבכל מוצאי שבת אליהו הנביא נכנס לגן עדן, יושב תחת 'עץ-החיים' וכותב את זכויותיהם של בני ישראל, בפרט אלו ששמרו על קדושת השבת לכן באותו זמן ממש אנו מזכירים לטובה את שמו של אליהו הנביא. במוצאי שבת אנו עורכים 'הבדלה' ומחדדים את הגבולות "בין קודש לחול, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה". וזה בדיוק מתאים לתפקידו של אליהו הנביא (לפי דעתם של חלק מהחכמים): לברר את הייחוס האמיתי של המשפחות השונות וכך לגלות את היהודים שנטמעו בין הגויים ואינם מודעים למוצאם היהודי ולקרבם בחזרה לעם ישראל ולהחזיר למעמד הכהונה את אותן משפחות כהונה שאיבדו את זהותן מסיבות שונות. טעם נוסף למנהג: הנביא ישעיהו הבטיח: "כֹּה אָמַר ה' לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתַי . . וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים", מכאן דרש התנא רבי שמעון בר יוחאי שאם עם ישראל ישמור כהלכה רק שתי שבתות - מיד תבוא הגאולה.

ואילו לדעתו של רבי לוי מספיק לשמור אפילו שבת אחת כתיקנה על מנת שמשיח בן דוד יבוא מיד ולכן, אחרי שהשתדלנו לשמור את השבת כהלכה אנו פונים בתפילה לקדוש-ברוך-הוא ואומרים לו: "הרי שמרנו את השבת, כמו שציוותנו; עכשיו שלח לנו את אליהו הנביא לבשר על הגאולה!

מה בדיוק אומרים?

יש מנהגים שונים כיצד להזכיר ולשיר את שמו של אליהו הנביא. יש האומרים (עם או בלי מנגינה) 40 פעם ברצף את הכינוי 'אליהו הנביא', לאחר מכן 40 פעם את הכינוי 'אליהו התשבי', לאחר מכן 40 פעם את הכינוי 'אליהו הגלעדי', ואז 3 פעמים ברצף כל אחד מהכינויים ופעם אחת אחרונה 'אליהו הנביא'. כך יוצא שמזכירים את שמו של אליהו הנביא 130 פעמים, כמניין הגימטרייה של השם 'אליהו הנביא' (120) ועוד מספר האותיות המרכיבות אותו (10), לאחר מכן מסיימים באיחול "במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד". אחרים נוהגים לחזור על כל הפסוקים בתנ"ך שבהם מוזכר שמו של אליהו הנביא ויש כאלה ששרים פיוטים וזמירות שחוברו לכבודו של אליהו. הזכרת שמו של אליהו הנביא במוצאי שבת נחשבת כסגולה לשבוע מוצלח אבל הכי חשוב שכבר נזכה, מיד ממש, שיבוא כבר לבשר לנו על הגאולה האמיתית והשלמה. אמן!

[מתוך כתבי הרב יהודה שורפין]

מדוע מסתכלים על הציפורניים בהבדלה?

כתב ר' ישראל בלוי: התלמוד מספר שהאש נבראה במוצאי השבת הראשונה, אז "נתן הקדוש ברוך הוא דעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה (- דוגמת חכמתו של הקדוש ברוך הוא, כביכול), והביא שני אבנים וטחנן זו בזו, ויצא מהן אור" - אש. לזכר זאת אנו מברכים בכל מוצאי שבת ברכה מיוחדת על כך שהקדוש ברוך הוא ברא עבורנו את האש, היא ברכת "בורא מאורי האש" שאומרים בהבדלה. מבחינה הלכתית, את הברכה על האש צריך לברך מקרוב, ברמה כזו שחשים את הנוכחות שלה ואת התועלת שאפשר להפיק ממנה. אחרת, הברכה היא ברכה לבטלה. איך אפשר לדעת מתי אנחנו קרובים מספיק לאש? בשביל זה חכמים קבעו את 'מבחן המטבעות': אם האור שהאש מפיצה מאפשר לכם להבחין בין שני מטבעות דומים - אתם קרובים מספיק ותוכלו לברך על האש. מאחר שבמוצאי שבת אנחנו לבושים בבגדי שבת, ואין לו מטבעות בכיס, יש לנו מבחן חלופי - 'מבחן הציפורניים': אנחנו מסתכלים על הציפורניים באצבעות הידיים ומנסים להבחין בין הציפורן לבין העור שסביבה. אם הצלחנו - שבוע טוב שיהיה לנו...

סימן טוב לצמיחה

חוץ מההסבר ההלכתי, המנהג הזה מבטא גם איחול לשבוע החדש: הציפורניים מסמלות צמיחה, כי הן גדלות בצורה מהירה ובולטת. וזו סיבה נוספת להבטה על הציפורניים - כסימן טוב ואיחול שבעזרת השם, השבוע שבפתח יהיה שבוע מוצלח ופורה.

מסיבה זו נוהגים להתבונן לאור האש גם בקווי השרטוט של כף היד, כי גם בהם "יש סימן להתברך בו"- כפי שכתבו הראשונים. וכך עושים: פושטים את כף היד, מקפלים את ארבע האצבעות פנימה מעל גובה כף היד, וכך סוקרים בבת אחת גם את הציפורניים וגם את שרטוטי כף היד. לאחר מכן הופכים את כף היד, פושטים את האצבעות ומתבוננים לאור הנר בהבדל בין הציפורניים לעור.

מנהג האדם הראשון

בנוסף, חכמים מספרים שהאדם הראשון בעצמו נהג כך כשנבראה האש במוצאי השבת הראשונה בהיסטוריה: לפני שחטא האדם הראשון בחטא עץ הדעת, כל רקמת עור הגוף שלו הייתה כמו ציפורן. לאחר החטא, ביום שישי, הפשיטו את מעטה הציפורן מכל גופו והשאירו אותו רק בראשי אצבעותיו. כשנברא האור במוצאי שבת, הסתכל האדם הראשון על עצמו, הביט בציפורניו ושמח כשראה שבכל זאת נשאר לו משהו מהציפורן שעטפה את כולו קודם.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net